

Бир асар тарихи

«Навоий»

Ийлардек учур аргумон топилмаса керак. Аргумони түхтаса мүмкіндір, алғы ийларларын жилюванин тортыш мүшкүл. Ийларга бас кепшінинг бир ийүли бор: халқ қалбидә покиза көм, аслынан уйнан билан колиш. Шунда ийлар қанча үзоклашгани билан киши хотира осмонинда жиңде берустроқ, чарқалпак колавереди.

Ойбек номы тиге олини билан бенхитер юзингизге табассум келеди. Чунки у кишининг табаррук сиймоси күз олдигизга келганды, юргаммызга ажыл иллиниң қуолады.

Ойбекнинг улуворлыгы унинг чүнг бардоши, пұлат иродаси, үммөн қалғы билан үлчанса түрги бўлади.

У захматка адиб сифатида «Куттуг қон», «Навоий», «Олтин майдан шабадалар», «Хўёй қорамас», «Улуг йўл» сингари романлар, юзлаб лирик шеърлар, достоинларнинг авториди.

У чүнг бардоши иносин сифатида 1937—38 ийларда бошланган, 1948—1949 ийларда авзига чиққан шахса синенин ийларнинг бор жибру зулманин тортди. Айрим нокасларнинг тегримония ҳаддан ортиқ сув қўйган ўша даврда у соғимидан акралди, тилдан қодди. Уни бор бўйича қораға бўшиди, лекин ийлар ўтиши билан қора бўйеклар кўчб кетиб, олтин Ойбек жамоли наамоти бўлиб қолаверди.

У пұлат иродада соҳиб инсанликни энгиртга намойиш қилиди: йигитма йил мобайнида юраги унинг тили, иродаси кўпчи бўлди. Унинг оғиздан чиққан дурӯз гаҳварлар садоқати умр йўлдоши Зарифа Санднонин кизининг қўли билан хатта битиди.

Мавлони Ойбекнинг даҳо қалами билан битилган «Навоий» романни ийлар ўтса ҳам губор қўнимайдиган шоҳ асадарди.

«Романин уруш ийларни, киши фаслида, союз ҳонада жинчиронинг титроқ шуъласиди ғозганин. Бу ишга шоҳ қадар гарик бўлган эдими, романнин иш плахи қозогда ийў эди. У менинг кўнглигимда, ёдимида эди, бутун борлигимни банд этган эди. Юсраси ҳам, турсам ҳам Навоийни ўйлар эдими».

Уршу ийларни. Бир оғиз суз, айтишга жуда осон, Алмо қандай бўлган эди ўша ийлар! Эслашнинг, ўша ийлар шоҳид бўлганларнинг ҳикоясини кизининг ўзи кишининг вуқидини жункиттириди.

Мана, кўз ўнгимга кельмоқда. Тор хона. Жинчирон лишилайди. Адабининг хаёли қоғозларга битилган сўзларда. Ногоҳ у рафисини чорлайди.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола төвокини олиб чиқарди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

Сандал атрофидан тўл боласини багри олиб мурдук арашади ётган Зарифа ола скраб турди.

— Лаббад...

— Коринм оч, овқатинг борми?

Зарифа ола ошхонани ошиди. Ҳаммейкин ағдар-тўйтар киши: егулик ҳеч нарса ўй. Не илок, оғир пайтлар. Биргина бу хонадон эмас, ҳамма ярим оч.

Зарифа ола, кўзларини үқалаб куюшиб келган ўшни артиб, ҳумми киришлади. Ҳайрят, бир қошик ё бер экан.

Сурани қоқиб-сүкиб бир ховч кепак билан буғуд тоғди. Икковини ёкка қошибтириб, таом тайёрлади.

— Зарифабон...

